

Paxriddinova Nilufar Habibullayevna

Namangan davlat universiteti 2-bosqich magistranti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Farg'ona vodiysi me'morchiligida amaliy san'atning badiiy – estetik ahamiyati Farg'ona vodiysida amaliy san'atning bir qancha yetuk namoyandalari, amaliy san'at ustalarining barcha tadbirlarida erishgan eng muhim yutug'i binolarni bezashda me'morlar, rassomlar, suvoqchilar, yog'och o'ymakorlari, kulollar va tasviriy san'at ustalarining hamkorligi haqida batafsil bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *me'morchilik, amaliy san'at, tasviriy san'at ustalari, kulolchilik, simmetrik, ritm.*

Kirish:

Farg'ona vodiysini go'zal tabiati, yerosti boyliklari, xush havo iqlimi tufayli Markaziy Osiyoning gavhari, deb ataydilar. Atroflari Tyan-Shan va Hisor-Oloy tog'lari bilan o'ralgan vodiylar g'arb tomondagina Sirdaryoga o'z darvozasini ochadi. Farg'ona vodiysi Markaziy Osiyo tarixi va madaniyatida hamisha muhim rol o'ynagan. Alqissa, Farg'ona davlati – Davan to'g'risidagi ma'lumotlar qadimiy xitoy solnomalarida eramizning II asri oxiridan boshlab keltiriladi, O'rta asrlarda esa u Movarounnahrning etakchi o'lkalaridan biri hisoblangan. XI asrda Marg'ilon, savdogarlar Buyuk ipak yo'li bo'ylab Misr, Yunoniston, Bag'dod, Xuroson va Qashqarga olib ketgan ipak matolari bilan dong taratgan Farg'ona vohasidagi eng yirik shahar bo'lgan. Bugun ham Marg'ilonni O'zbekistonning ipakchilik poytaxti, deb atash mumkin. Shahar hunarmandlari eski usulda bo'yalgan ipakdan xonaki atlas to'qib, bozorga chiqaradilar. Farg'onadan 50 kilometr narida uncha katta bo'lmagan Rishton shahri joylashgan. U, kulolchilik rivojlangan shahar sifatida mashhurdir. Bu hunar bilan shahar ahli IX asrdan boshlab shug'ullanib keladi. Mana, 1100 yildirki, ustalar mahalliy qizil gildan sopol buyumlarni yasash va ularga tabiiy ma'danli bo'yoqlar hamda tog' giyohlari kulidan tayyorlanadigan sir yordamida bezash sirlarini avloddan avlodga o'rgatib kelayotirlar. Betkaror feruza va yorqin ko'k rangli ishqor yordamida gul solingan lagan, shokosa, ko'za, sut saqlanadigan idishlar rishtonlik usta kulollarga ko'plab xalqaro ko'rgazmalarda shuhrat keltirgan. Rishton kulollari yasagan sopol buyumlar dunyodagi ko'plab muzeylar va xususiy kolleksiyalardan o'rin olgan. Qo'qon uzoq vaqt Farg'ona vodiysining asosiy shahri, deb hisoblangan. XVIII-XIX asrlarda shahar hozirgi O'zbekiston hududining kattagina qismi hamda qo'shni mamlakatlarga o'z hukmini o'tkazgan kuchli davlat - Qo'qon xonligining poytaxti bo'lgan. Ayni paytda Qo'qon yirik din markazi ham hisoblangan. Qo'qon, Toshkent me'morchilik maktablarining vakillari jamoatbinolarini qurish va ularni bezashda, naqshlar tanlashda oz maktablarining an'alarini takomillashtirganlar hamda rivojlantirganlar. Qo'qon va Toshkentning mahalliy me'morchilik maktablari ozlarining keng rejali, hajmli manzaralari, bezak va jihozlarning

g'oyat nafisligi, ranglarning sho'xchanligi, hamda yog'och va ganch o'ymakorligi bilan ajralib turadi. Xonlik me'morchiligida chiroyli qilib aylantirib urg'u berilgan, ichiga islimiy naqshlar tushirilgan, ko'proq qizil hamda yashil bo'yoqlar bilan jilolangan bezaklar ko'pchilikni tashkil etadi. Bu davrda xonlikda hattotlik va kitobat san'ati ham rivoj topgan edi. Qoqon xonligining o'z hattotchilik maktabi bo'lib, mamlakatda ko'plab hattotlar yashab, ijod qilganlar. Xattotlarning aksariyati shoir, tarixchi bo'lgan yoki miniatyura san'ati bilan shug'ullangan. Qo'qonlik Muhammad Latif, Abdulg'ozil Xo'ja Xo'qandiy, Mirzo Bobokalon Xo'qandiy, Ahmadjon kotib, Abdug'afur hattot, Mirzo Sharif Dabir, toshkentlik Muhammad.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Qoqon xonligi nihoyatda murakkab, siyosiy kurashlar avj olgan bir davrda vujudga kelib, shakllandi. Shunday murakkab jarayonlarda ham me'morchilik, amaliy san'at, hattotlik, kitobat san'ati o'zining yuksak rivojlanish yo'lini bosib o'tdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Murotov X, Jabborov R. Amaliy va badiiy bezak san'ati. – T.: Ijod-print,
2. Bulatov S.S. Naqqoshlik.–T.: Fan va texnologiya, 2010.
3. Qodirxo'jaev P. Badiiy bezak san'ati. –T: Iqtisod–moliya, 2008.
4. G'ulomov K.M. Amaliy san'at. –T: Iqtisod–moliya, 2008.
5. Хасанов Р. Изобразительное искусство и художественное ремесло.– Т: Узбекистан, 1999